

Земельне право України. Курс лекцій

Анотація

Видання містить опис системи правових норм, що складають земельне право України, практики їх застосування, а також положень земельно-правової доктрини. Видання має окремі риси збірника законодавства, наводячи велику кількість цитат нормативно-правових актів.

Розраховане на студентів, професорсько-викладацький склад, практикуючих юристів.

ЗМІСТ

Передмова	10
Перелік скорочень.....	12

ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

I. Земельне право як галузь права.....	14
1. Предмет земельного права.....	14
2. Поняття «земля»	15
3. Методи земельного права	32
4. Поняття земельного права	33
5. Система земельного права.....	34
6. Принципи земельного права.....	35
7. Джерела земельного права.....	41
7.1. Поняття та класифікація	41
7.2. Перелік джерел земельного права	45
7.3. Методика пошуку текстів нормативно-правових актів.....	45
8. Основні правила правозастосування	46
8.1. Тлумачення правових норм.....	46
8.2. Правила вирішення правових колізій.....	48
8.3. Заповнення прогалин у правовому регулюванні.....	50
9. Огляд літератури із земельного права	51
II. Право власності на землю.....	52
1. Поняття права власності на землю та особливості його об'єкта	52
2. Особливості змісту права власності на землю.....	52
2.1. Право володіння земельними ділянками	56
2.2. Право користування земельними ділянками	61
2.3. Право розпорядження земельними ділянками	63
3. Форми права власності на землю	64
3.1. Право приватної власності на землю	66
3.2. Право державної власності на землю	72
3.3. Право комунальної власності на землю.....	75
3.4. Право власності на землю Українського народу	80
3.5. Право колективної власності на землю.....	84
4. Особливості права спільної власності на землю	87
4.1. Поняття та загальна характеристика	87

4.2. Право спільної часткової власності на земельну ділянку	88
4.3. Право спільної сумісної власності на земельну ділянку	95
5. Довірча власність на земельні ділянки	99

III. Набуття, перехід та припинення права власності на земельні ділянки 101

1. Приватизація земельних ділянок	102
1.1. Поняття та правові моделі приватизації	102
1.2. Приватизація земельних ділянок у порядку відведення («повна модель»).....	103
1.3. Приватизація земельних ділянок, наданих у користування («спрощена модель»).....	116
1.4. Приватизація земельних ділянок юридичними особами.....	120
1.5. Особливості приватизації земельних ділянок для ведення фермерського господарства.....	123
1.6. Перспективи вдосконалення законодавства про приватизацію земель	124
2. Набуття права власності на земельні ділянки за цивільно-правовими угодами.....	127
2.1. Загальна характеристика	127
2.2. Купівля-продаж	136
2.3. Міна	137
2.4. Рента	138
2.5. Дарування.....	140
2.6. Спадкування.....	141
2.7. Набуття права власності на земельні ділянки у правовідносинах іпотеки	141
2.8. Перехід права власності на земельні ділянки при відчуженні будівель і споруд	144
3. Особливості набуття за цивільно-правовими угодами земельних ділянок державної та комунальної власності.....	149
4. Припинення права приватної власності	154
4.1. Припинення права приватної власності як санкція за вчинене правопорушення	154
4.2. Викуп земельних ділянок приватної власності для суспільних потреб та з мотивів суспільної необхідності	158
5. Набуття права власності на земельні ділянки в процесі паювання	161

IV. Право землекористування	162
1. Поняття права землекористування	162
2. Різновиди права землекористування	167
3. Окремі титули права землекористування, їхній зміст та загальна характеристика	168
4. Особливості виникнення і припинення права землекористування	179
5. Особливості орендного землекористування	183
5.1. Загальна характеристика оренди землі та договору оренди землі.....	183
5.2. Особливості укладення договорів оренди землі	189
5.3. Умови договору оренди землі	195
5.4. Зміна, припинення, поновлення, визнання недійсними договорів оренди землі	206
5.5. Суборенда землі.....	217
6. Право загального землекористування	219
7. Захист права землекористування	221
V. Обмеження та обтяження прав на землю.....	222
1. Поняття обмежень та обтяжень прав на землю	222
2. Загальна характеристика окремих обмежень прав на землю	224
3. Види обтяжень прав на землю.....	240
4. Земельний сервітут як окремий різновид обтяжень прав на землю	240
4.1. Поняття.....	240
4.2. Види земельних сервітутів	241
4.3. Встановлення земельних сервітутів: підстави та порядок	243
4.4. Підстави та порядок припинення земельних сервітутів.....	247
VI. Право на земельну частку (пай)	249
1. Правова природа права на земельну частку (пай).....	250
1.1. Право на земельну частку (пай) у землях, переданих у колективну власність	250
1.2. Право на земельну частку (пай) у землях державних та комунальних сільськогосподарських підприємств	265
1.3. Право на земельну частку (пай) осіб, що потерпіли внаслідок Чорнобильської катастрофи	267
1.4. Право на земельну частку (пай) осіб, вказаних у п.8 розд.Х ЗКУ	268
2. Реалізація права на земельну частку (пай) у землях, переданих у колективну власність.....	269

2.1. Виділення земельних часток (паїв) в натурі.....	269
2.2. «Оренда» земельних часток (паїв) без виділення в натурі.....	278
2.3. Відчуження права на земельну частку (пай)	283
3. Паювання земель державних та комунальних сільськогосподарських підприємств, установ і організацій.....	284
VII. Управління у галузі земельних відносин	285
1. Поняття управління у галузі земельних відносин.....	285
2. Система органів управління в галузі земельних відносин	286
3. Функції управління в галузі земельних відносин.....	288
3.1. Поняття функції управління.....	288
3.2. Планування використання земель	288
3.3. Встановлення меж адміністративно-територіальних утворень.....	293
3.4. Розподіл та перерозподіл земель	301
3.5. Моніторинг земель.....	301
3.6. Контроль за використанням, відтворенням та охороною земель.....	302
3.7. Землеустрій.....	306
3.8. Ведення державного земельного кадастру	312
3.9. Вирішення земельних спорів	331
VIII. Економіко-правовий механізм у галузі земельних відносин.....	341
1. Поняття та загальна характеристика економіко-правового механізму у галузі земельних відносин	341
2. Правове регулювання плати за землю.....	342
2.1. Загальна характеристика	342
2.2. Правовий режим земельного податку	343
2.3. Правовий режим орендної плати за земельні ділянки державної та комунальної власності	348
3. Економічне стимулювання раціонального використання та охорони земель.....	349
3.1. Надання податкових і кредитних пільг.....	350
3.2. Виділення коштів бюджету для відновлення попереднього стану земель	350
3.3. Звільнення від плати за земельні ділянки у стадії сільськогосподарського освоєння або поліпшення їх стану.....	351
3.4. Компенсація зниження доходу внаслідок тимчасової консервації земель	351

4. Відшкодування втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва	352
5. Адміністративні послуги у сфері земельних відносин	354
ІХ. Правове забезпечення охорони земель.....	356
1. Поняття охорони земель	356
2. Зміст охорони земель	357
2.1. Досягнення раціонального землекористування	358
2.2. Захист сільськогосподарських та лісогосподарських угідь від необґрунтованого їх вилучення для інших потреб	360
2.3. Захист земель від несприятливих природних і техногенних процесів.....	364
2.4. Збереження природних водно-болотних угідь	371
2.5. Попередження погіршення естетичного стану та екологічної ролі антропогенних ландшафтів.....	373
2.6. Консервація сільськогосподарських угідь	374
X. Юридична відповідальність за земельні правопорушення.....	377
1. Поняття та види юридичної відповідальності за земельні правопорушення	377
2. Адміністративна відповідальність за земельні правопорушення	379
3. Кримінальна відповідальність за злочини у галузі земельних відносин	385
4. Майнова відповідальність за порушення земельного законодавства	390
4.1. Цивільна відповідальність за завдану шкоду	390
4.2. Матеріальна відповідальність за земельні правопорушення	396
4.3. Відшкодування втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва	397
5. Дисциплінарна відповідальність за земельні правопорушення.....	397
6. Господарсько-правова відповідальність за земельні правопорушення.....	397
6.1. Адміністративно-господарський штраф	398
6.2. Обмеження або зупинення діяльності суб'єкта господарювання	399
7. Земельно-правова відповідальність	400
ОСОБЛИВА ЧАСТИНА	
XI. Правовий режим земель сільськогосподарського призначення.....	407
1. Поняття та склад земель сільськогосподарського призначення	407

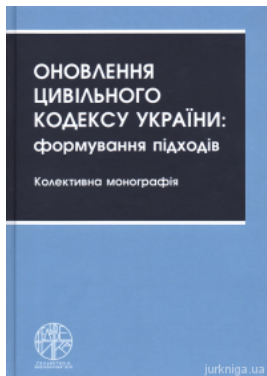
2. Основні особливості правового режиму земель сільськогосподарського призначення.....	414
3. Особливості використання меліорованих земель сільськогосподарського призначення.....	420
4. Особливості правового режиму позахисних лісових смуг.....	423
XII. Правовий режим земель населених пунктів	427
1. Поняття та склад земель населених пунктів.....	427
2. Особливості правового режиму земель населених пунктів	432
3. Правовий режим поселень за межами населених пунктів.....	440
XIII. Правовий режим земель природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення, рекреаційного, оздоровчого, історико-культурного призначення.....	441
1. Поняття, склад та особливості правового режиму земель природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення.....	442
2. Поняття, склад та особливості правового режиму земель оздоровчого призначення	452
3. Поняття, склад та особливості правового режиму земель рекреаційного призначення.....	457
4. Поняття, склад та особливості правового режиму земель історико-культурного призначення	460
XIV. Правовий режим земель лісгосподарського призначення.....	465
1. Поняття та склад земель лісгосподарського призначення, їх співвідношення з поняттям «ліс».....	465
2. Особливості правового режиму земель лісгосподарського призначення.....	471
3. Правові форми використання земель лісгосподарського призначення.....	481
XV. Правовий режим земель водного фонду.....	487
1. Поняття та склад земель водного фонду	487
2. Правовий режим окремих різновидів земель водного фонду	488
3. Правові форми використання земель водного фонду.....	502
XVI. Правовий режим земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення.....	507

1. Поняття земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення.....	507
2. Загальні риси правового режиму земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення.....	508
3. Правовий режим земель промисловості.....	510
4. Правовий режим земель транспорту.....	512
4.1. Правовий режим земель залізничного транспорту	513
4.2. Правовий режим земель морського транспорту	515
4.3. Правовий режим земель річкового транспорту.....	520
4.4. Правовий режим земель автомобільного транспорту та дорожнього господарства	521
4.5. Правовий режим земель авіаційного транспорту	522
4.6. Правовий режим земель трубопровідного транспорту	524
4.7. Правовий режим земель міського електротранспорту	526
5. Правовий режим земель зв'язку.....	526
6. Правовий режим земель енергетики (енергетичної системи).....	527
7. Правовий режим земель оборони.....	534
8. Правовий режим земель «іншого призначення»	539

Додаток. Перелік Інтернет-сторінок, що можуть містити корисну інформацію	541

Книги, які можуть вас зацікавити

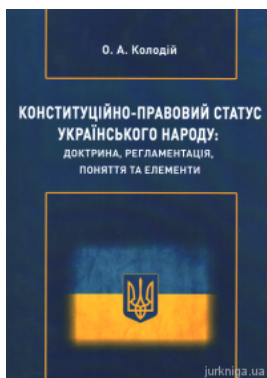
Оновлення Цивільного кодексу України: формування підходів

Теоретико-методологічні засади інституційного забезпечення аграрного сектору України в контексті його інноваційного розвитку

Документи, що посвідчують право власності на об'єкти нерухомого та рухомого майна до і після 2013 року

Конституційно-правовий статус українського народу: доктрина, регламентація, поняття та елементи

Міжнародно-правове регулювання охорони довкілля в Європейському союзі

Відродження постконфліктних територій: світовий досвід і Україна

Перейти до галузі права
Земельное право

[Перейти на сайт →](#)